

primátu duchovných hodnôt, v hľadani zmyslu ľudského života a dejín v intenciách kresťanského personalizmu. Berd'ajevova kritika komunistického totalitného štátu, sovietskej autokracie a autoritárstva je jednoznačne odsudzujúca. Avšak v rámci ním zvoleného explikačného postupu, na ktorý sme poukázali vyššie, sformuloval závery, ktoré sú aj po vyše päťdesiatich rokoch predmetom ostrých diskusií. Za všetky kontroverzné názory spomeniem rozsiahlu štúdiu A. Cipka *Sú dobré naše princípy?* (Novyj mir 1990, č. 4). Autor v nej o. i. popiera existenciu akéhosi špecifického ruského marxizmu a snaží sa dokázať, že socializmus sa budoval podľa Marxa a v úplnej zhode s jeho ekonomickou teóriou. A tak myšlienkové poslanstvo Berd'ajevovej knihy, ktoré hádam najlepšia vystihuje Čaadajevov výrok: „Láska k vlasti je krásna vec, ešte krajšia je však láska k pravde“, je dnes, ako vidieť, nanajvýš aktuálne.

Škoda len, že sa jej slovenské vydanie vyznačuje nízkou jazykovou kultúrou. Editorovi by malo v oveľa väčšej miere záležať aj na precíznom dodržaní neodmysliteľných zásad vydavateľskej praxe.

Raisa Kopsová

MASARYK A MYŠLENKA EVROPSKÉ JEDNOTY

Sborník príspevků konference konané ve dnech 13. a 14. června 1991 na Univerzitě Karlově v Praze, Praha 1992,

Zmíním se krátce o příspěvcích této konference s mezinárodní účastí.

Theodor Syllaba ve studii *T. G. Masaryk o demokratické budoucnosti Evropy* zdůraznil nutnost orientace na díla těch myslitelů minulosti, kteří usilovali o hlubší pojetí skutečnosti. Mezi ně patří TGM. Syllaba poukázal na růst evropské a mezinárodní orientace jeho myšlení, na důraz, jaký kladl na hledání evropské jednoty; celá, nejen evropská společnost měla pak vybědnout z krize, a Masaryk k tomu hledal cesty v pravé demokracii, náboženství a v rozvoji humanity. V příspěvku je zahlédnut vliv Toquevillův a Millův na Masarykovo pojetí demokracie, lidské svobody a na hledání pravdy za každých, i pokřivených podmínek.

Vittorio Pons ve svém příspěvku *Počátky myšlenky panevropské* zmiňuje obsáhlé dílo R. N. Coudenhove-Kalergiho, a to ve vztahu k T. G. Masarykovi, jehož si hrabě Coudenhove-Kalergi velmi vážil, což je v příspěvku výslovně dokumentováno. Masaryk usiloval o sjednocenou Evropu, nicméně ve chvíli, kdy s touto myšlenkou přichází Kalergi, Masaryk říká: „Myslím, že čas pro Panevropu ještě nedozrál“.

Jaroslava Opatu zaujalo *Masarykovo evropanství jako pojem a politický program*. Zmiňuje se o ideji Masarykovy *Nové Evropy*, že byla vlastně postavena proti pangermánské koncepci Mitteleuropy, jež měla nacionalistický, hegemoniální charakter; proti tomu stojí Masarykova koncepce spolupráce rozvíjejících se evropských národů na poli hospodářském, politickém i kulturním. Dále je vyzdvížen myšlenkový pendant tohoto Masarykova pojetí soužití: je to myšlenka humanity.

Masarykovou cestou k nové Evropě se zabýval Zdeněk Šolle. Vidí Masarykovo kritiku radikalismu, revoluce, nacionalismu, i to, jak došlo posléze u Masaryka samotného k určitému obratu k revoluci a radikálnosti, a to v období, kdy začal „bořit Rakousko“; tehdy k tomu dozrál čas. Nikdy však, jak líčí Šolle, nepřestal být Masaryk demokratem a humanistou, který zakládá své – i politické – činy na všelidské ježíšovské lásce. Evropu nazíral podle autora Masaryk jako sjednocující se Evropu demokracie, míru a svobody.

Masaryk a Nová Evropa: současné problémy a staré ideje je název příspěvku Otto Picka. Všímá si paradoxu, který chtěl Masaryk překlenout v podobě federalizované Evropy, složené ovšem ze sebeurčených národů. Cituje Masarykovu větu, že „internacionalismus není v rozporu s národním cítěním“. Dnes jde podle autora o střet dosud nerozhodnutých tendencí: integrace versus roztržštění. Své centralizující tendence Masaryk zakládal, jak upozornil též Pick, na humanitní ideji, na níž se mohla nést evropská „konfederace přátelských států“ (*Nová Evropa*).

Zrod a význam Masarykova pojetí evropské jednoty je název příspěvku Miloslava Bednáře. Zmiňuje se o pojetí krize u Masaryka a o hledání východiska z ní; národ a stát má směřovat k pravdě a politika má podle Masaryka splňovat morální kritéria: jen tehdy se objeví smysl demokracie. Dále se autor zmiňuje o Masarykově koncepci Rakouska, o tom, v čem a jak navazoval na Palackého; Masaryk hledal nekonfliktní řešení Rakouska v mravně zakotvené perspektivě. Z mravně duchovních důvodů se pak podle autora Masaryk odhodlává k otevřenému boji proti Rakousku-Uhersku a Německu, což chápe Bednář jako konflikt české, duchovně demokraticky založené filosofie politika s rakousko-uhersko-německým materialistickým konceptem politiky. Přesvědčivě je vylíčeno Masarykovo úsilí o demokratickou reorganizaci Evropy, založenou na duchovních základech. Obnovení národů v evropské volné federaci mělo být zároveň krokem k sjednocení lidstva (a to je dnes nově aktuální).

Otakar A. Funda nazval svůj příspěvek *Náboženská dimenze Masarykovy ideje humanity a demokracie*. Hledá zde náznak sjednocující filosofické myšlenky pro současnou Evropu. Touto ideou je mu právě přístup Masarykův s jeho obrazem humanity a demokracie, jež mají své transcendentální zázemí a zakotvení. Již českou otázku chápal Masaryk zároveň jako otázku světovou, a již v *České otázce* poprvé formuloval podle autora své ideje humanity a demokracie. Transcendentálním zakotvením zde rozuměl život sub specie aeternitatis. Zároveň Funda chápe Masaryka podle svého soudu příliš jednoznačně jen jako člověka tzv. moderny.

Helene Kanyar-Beckerová se podujala úkolu osvětlit Masarykův vztah ke Švýcarsku v úvaze *T. G. Masaryk a švýcarská demokracie*. Švýcarsko podle autorky bylo stále ve středu Masarykova zájmu, už v *České otázce* navozuje ideu „českého Švýcarska“; Švýcarsko mu bylo modelem nejprve pro demokratickou federalizaci Rakouska-Uherska, poté i pro Československou republiku; prosazení švýcarského modelu podle autorky však ztroskotalo na odporu českých konzervativních stran.

Evropou na křížovatce se zabývá Robert McRae. Zmiňuje genezi Masarykova myšlení, jeho realismus, jeho humanismus a založení politiky ve vyšších etických transcendentních hodnotách. Masaryk podle McRae vždy podporoval pestrost, rozdílnost, pluralitu, což vidí autor i nyní v Evropě jako „křížovatce národů a hodnot“. Otud může vzejít Evropa svobody a tolerance.

Jiří Brabec nazval svůj příspěvek *Několik poznámek k Masarykově vztahu k liberalismu*. Autor živoucími způsoby ukazuje na to, co pro Masaryka znamenal člověk uprostřed dějin, že nejde jen o utilitárnost vztahování ke světu, ale i o duchovní hodnoty. Je-li toto zanedbáváno, projeví se to dříve či později katastrofálními důsledky. Též do Evropy lze vstupovat s určitými představami o naší české filosofii, již má být nesena česká otázka.

Podobně Jaroslav Jirsa ve svém článku *Masaryk a jeho kritici* nazará potřebu koncepce, jež by zohlednila postavení člověka v současném světě. Naznačuje i nutnost vzniku univerzální koncepce pro možnou další planetární spolupráci lidstva. To, co nám ukázal Masaryk, nemohli pochopit ani jeho kritici (např. J. Werstadt, L. Borský), jejichž boj proti Masarykovu humanismu a realismu se ukázal být lichým. Stále platí, že česká otázka je otázkou světovou, anebo jí není vůbec.

Luboš Kohout pojednal o *Masarykově Nové Evropě a dnešku*. Kriticky se dívá na autory, kteří zveličují úlohu Masaryka při bourání rakousko-uherské monarchie. Oni tuto rozkládající se monarchii vlastně obhajují (zejména tzv. integrální katolíci); není jimi viděn ani vliv do-

hodových mocností: za všechno prý může jen Masaryk. Jak přesvědčivě ukazuje Kohout, byla tu koncepce T. G. Masaryka a jeho praktická snaha po rekonstrukci Evropy, jdoucí ve šlépějích Palackého, což integrální katolíci nechápou; tito autoři zapomněli též na vybudění agre-sivních nacistických a bolševických systémů v Evropě, což vedlo k pádu ČSR. Dnes je třeba se též podle autora vyvarovat neuvážených kroků při přehodnocování dějinného vývoje, zejména vůči Německu.

Vztah *Masaryk a Slováci* vyjádřil v deseti základních bodech H. Gordon Skilling. Vypí-čuje tu myšlenku, která se týká Masarykova uznávání práva Slováků na vlastní jazyk; to mu nepřekáželo v prosazování koncepce jednotného československého národa. Je zde zmíněn vztah Vajanského a hlasistů k Masarykovi.

Sborník poukázal na aktuálnost Masarykových myšlenek dnes, kdy se Evropa pokouší o novou integraci. Z nových pohledů je osvětlen Masarykův fenomén a jeho dějnotvorné působení, jež vedlo ke vzniku Československa, k obrození českého a slovenského národa.

Jiří Olšovský

NAŠI AUTORI

LADISLAV KVASZ, Katedra humanistiky MFF UK, Mlynská dolina, 842 15 Bratislava, SR; KAROL NANDRÁSKY, Evanjelická bohoslovecká fakulta UK, Svora-dova 1, 815 95 Bratislava, SR; TEODOR MÜNZ, Filozofický ústav SAV, Klemen-sova 19, 813 64 Bratislava, SR; LARRY A. HICKMAN, Department of Philosophy, Texas A&M University College Station, Texas USA; JÁN LETZ, Katedra humanis-tiky PF UK, Mlynská dolina, 842 15 Bratislava, SR; JOZEF SIVÁK, Filozofický ústav SAV, Klemensova 19, 813 64 Bratislava, SR; ELENA VÁROSSOVÁ, Filozo-fický ústav SAV, Klemensova 19, 813 64 Bratislava, SR; PETER KRCHNÁK, Ka-tedra spoločenských vied EF TU, Masarykova 24, 960 53 Zvolen, SR; MARIANNA ORAVCOVÁ, Filozofický ústav SAV, Klemensova 19, 813 64 Bratislava, SR; RAISA KOPSOVÁ, Filozofický ústav SAV, Klemensova 19, 813 64 Bratislava, SR; JIŘÍ OLŠOVSKÝ, Moravská 48, 120 00 Praha 2, ČR.